

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

*Факультет економічних наук
Кафедра фінансів*

В.В.Токарчук

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО КУРСУ

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ»**

Київ · 2015

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Токарчук В. В.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО КУРСУ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

Київ

Видавничий дім

«Києво-Могилянська академія»

2015

УДК 378.091.214:339.9](072)

ББК 74.58я7

T51

Укладач:

Токарчук В. В., кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фінансів факультету економічних наук НаУКМА

Рецензенти:

Лук'яненко І. Г., доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансів Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Ільчук В. П., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету

Рекомендовано до друку вченою радою факультету економічних наук

*Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(протокол № 8 від «10» грудня 2014 р.)*

*Ухвалено до друку Вченою радою НаУКМА
(протокол № 21 від 26.02.2015)*

ISBN 978-966-518-691-5

© Токарчук В. В., 2015

© НаУКМА, 2015

Загальні положення	4
Зміст курсу	8
Тематичний план дисципліни	11
План лекційних занять. Мета і методичні особливості викладання лекцій	11
План та методичні рекомендації для проведення семінарських занять	17
Методичні рекомендації до проведення самостійної роботи. Мета і завдання самостійної роботи	26
Форми та методи контролю. Мета і форми поточного контролю	28
Критерії оцінювання знань і вмінь студентів, умови визначення навчального рейтингу	30
Література	31

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Кожна пересічна людина в сучасному світі живе в умовах, де процеси глобалізації стали вже звичними. І справді, можемо говорити про глобальний Інтернет, глобальні кризи, глобальні екологічні проблеми, глобальних персон (політика, бізнес, спорт, мода, кіно, музика тощо), глобальні міжнародні організації, глобальні гроші, власні грошові перекази по всьому світові, управління власним банківським рахунком з гаджетів будь-якій точці світу, робота на відстані тисяч кілометрів від місця роботи тощо.

Ще чверть століття тому все це було годі уявити. Тобто протягом одного покоління відбулися революційні перетворення, передусім у технологіях, способах взаємодії як окремих громадян, так і суспільства в цілому.

Кардинальною вимогою часу стала ментальна адаптація як окремої людини, так і людства в цілому до нових, незаних раніше швидких змін у всьому, що проходить через сприйняття людським розумом, і до нових, надзвичайно складних проривних технологій. Це насамперед наукові прориви в ІТ, біо-, нанотехнологіях, у «зеленій енергетиці», 3D друку (у тому числі біоречовин). По-друге, це нові форми соціалізації, пов'язані і з новими технологіями, і з «розпорошенням капіталізму» в цілому. По-третє, це неможливість будь-кому уникнути сучасних глобальних ризиків. Уже невідворотно діє ефект бумеранга, тобто в усій красі реалізується єдність «злочинця та жертви». По-четверте, щільна взаємопов'язаність усього живого на планеті. Природу, за У. Беком, вже не можна розглядати як просто довкілля. Її слід розглядати як внутрішнє середовище людства, тобто природа стала частиною суспільства!

Усе це є проявами сучасного періоду розвитку й становлення нової епохи, в якій глобальні механізми та проривні технології стають головними рушіями процесів розвитку людства як на міждержавному рівні, так і на особистому рівні пересічного громадянина.

Без розуміння того, в якому світі ми живемо, в яких умовах відбуваються сучасні процеси розвитку, складно уявити сучасну освічену людину, тому курс «Актуальні проблеми глобалізації та європейської інтеграції» (скорочено АПГЄІ) є важливою складовою підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фінанси» в НаУКМА та входить до циклу обов'язкових нормативних дисциплін за нею. Курс має оглядовий характер і разом з цим спрямований на одержання студентами базових уявлень щодо:

- інтеграційних і глобалізаційних процесів у сучасному світі;
- головних «акторів глобалізації»;
- зміни основних інструменту та предмету праці в сучасну епоху;
- основних проблем глобалізованого світу;
- головних ризиків у глобалізованому світі;
- міжнародних організацій як інструментів інтеграції та глобалізації.

Мета курсу:

- отримання студентами базових знань про:
 - місце, роль, види і шляхи інтеграційних процесів у світі;
 - глобалізацію, як новий етап у розвитку людської цивілізації;
 - роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації.
- сформувані у студентів стійкі переконання щодо:

- еволюційного об'єктивного характеру інтеграційних та глобалізаційних процесів у світі;
- спонтанного нерегульованого характеру процесів глобалізації на сьогодні;
- глобального характеру головних екологічних небезпек і, тому необхідності шукати глобальні відповіді на них;
- того, що світове суспільство в епоху глобалізації є суспільством ризику уникнути якого ніхто і ніде не має можливості, тому необхідно випрацьовувати нові анти ризикові практики та дії;
- необхідності «оформлення» процесу глобалізації, як політичного проекту, тобто підпорядкованого не капітанам бізнесу, а людським спільнотам (парламентам, політичним і неполітичним соціальним структурам, громадянським рухам, партіям, тощо);
- демократії, як форми існування суспільства тільки для суспільства праці, тому необхідно напрацьовувати нові соціально спрямовані принципи для «Другого модерну»;
- необхідності переосмислення, поглиблення та розширення повноважень і функцій міжнародних організацій в контексті глобальних викликів людства.

Завдання курсу:

- ознайомлення із проблематикою інтеграційних та глобалізаційних процесів у сучасних умовах;
- засвоєння ролі та місця економічних і політичних факторів у процесах інтеграції та глобалізації;
- усвідомлення основних форм і видів інтеграції та глобалізації;

- набуття загального уявлення щодо невідворотності кардинального пришвидшення процесів ментальної адаптації людства до інформаційно-технологічних проривів у сучасну епоху;
- усвідомлення основних важелів впливу головних «акторів глобалізації»;
- ознайомлення з основними видами глобальних ризиків;
- усвідомлення того, хто/що формує порядок денний для міжнародної спільноти у сучасному глобалізованому світі;
- ознайомлення із видами, масштабами й основними функціями міжнародних організацій;
- усвідомлення неповної невідповідності викликам сьогодення існуючих «правил гри» у глобальних міжнародних організаціях;
- набуття студентами вмінь самостійно аналізувати процеси глобальних перетворень і швидко адаптуватися до глобальних змін.

Предмет курсу – світові процеси інтеграції та глобалізації і їх вплив на економіку, суспільство, міжнародну діяльність країн, свідомість людей у сучасну епоху.

Для досягнення вказаної мети при проходженні курсу студенти зобов'язані:

- знати роль та місце процесів інтеграції та глобалізації в сучасному світі;
- розуміти принципи передумови та цілі інтеграції й глобалізації;
- знати ієрархію процесів міжнародної економічної інтеграції;
- розуміти спонтанний необмежений характер процесів глобалізації та те, що за таких умов людству необхідно навчитися впливати на ці процеси;

- розуміти, що відбувається з людиною та суспільствами в епоху глобалізації;
- знати роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації.

Курс «АПГЕІ» тісно пов'язаний з такими дисциплінами фахового спрямування, як «Міжнародна економіка», «Глобальні фінанси», «Фінансовий ринок» та іншими.

ЗМІСТ КУРСУ

У цьому розділі відповідно до навчальної програми подається зміст лекційної частини навчального курсу, який викладено в таких темах:

Тема 1. Сутність інтеграційних процесів

Із середини минулого століття, після жаків Другої світової війни, людство було вимушене почати переосмислення віковичних традицій і правил щодо відносин між країнами, між колишніми ворогами й непримиренними супротивниками. Непохитні ментальні догми, що діяли протягом століть, стали предметом ревізії та нового погляду в післявоєнній Європі. Саме звідси почалася інтеграційна хвиля, що перекинулася згодом на інші континенти. Ні сумний досвід Ліги націй, ні об'єктивна пересторога колишніх супротивників на полі бою – ніщо не завадило розпочати новий відлік для інтеграційних процесів у світі. У межах теми ми розглянемо: існуючі рівні міжнародної інтеграції; міжнародну політичну та економічну інтеграцію; рівні взаємодії у

міжнародній економічній інтеграції; типи її чинників, фактори інтеграції та її форми (етапи).

Тема 2. Глобалізація як початок нової епохи

Глобалізація як сукупність процесів об'єднання, що відбуваються в планетарних масштабах, сама є сьогодні значною мірою спонтанним, ніким не керованим процесом, який ніхто не може зупинити. Поступ глобальних змін людство вже почало відчувати, хоча процес розпочався тільки нещодавно (у кінці минулого століття). Разом з позитивними моментами й виграшами від цього люди отримали також глобальні й серйозні негативні проблеми. Тому вже зараз є усвідомлення того, що світова спільнота може й повинна впливати на глобалізацію, щоб знівелювати її вкрай небезпечні негативи якщо не повністю, то до розумних меж, які гарантуватимуть людству самозбереження. У межах цієї теми ми розглянемо такі питання:

- У який час ми живемо і що таке глобалізація.
- Основні види глобалізації.
- Хто є головними акторами глобалізації і як вони впливають на країни.
- Інструменти «підкорення країн» з боку ТНК.
- Що відбувається з країнами під тиском ТНК.
- Глобалізація і країни третього світу.
- Як ТНК «захищають» себе від суспільства.
- Пастки комунікацій.
- Вплив на свідомість за допомогою нових технологій.
- Базове соціальне протиріччя епохи глобалізації.
- Політичні відповіді на глобалізацію.
- Третя промислова революція (за Дж. Рифкіним).

- Трегя промислова революція та ЄС.
- Сучасне глобалізоване суспільство – суспільство ризику (за У. Беком).

Тема 3. Роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації

Цивілізована міжнародна взаємодія країн, організацій, людей є проявом об'єктивної потреби людства у комунікаціях, задоволенні допитливості, економічній, фінансовій, політичній, соціальній, екологічній, культурній тощо видах взаємодії, у підвищенні рівня безпеки, у доступі до обмежених джерел усіх видів викопних та інших (невідновлюваних) ресурсів тощо. Сьогодні одним із головних інструментів такої взаємодії є міжнародні організації (МО) (як урядові, так і неурядові). Їх особлива роль у всіх процесах міжнародного сьогодення пояснюється тим, що вони створюють «правила гри» для всіх учасників процесу взаємодії, майданчики для переговорів, інструменти взаємодії та допомоги тощо.

Крім того, як показує багаторічний досвід, МО часто є єдиним важелем урегулювання міжнародних конфліктних питань. Разом з тим сучасна міжнародна практика дає нам підстави вбачати обмеженість і неповну відповідність вимогам часу діючих «правил гри» у деяких авторитетних МО. У межах цієї теми ми розглянемо такі питання: типологія МО, організація їх діяльності, окремі важливі правові аспекти їх функціонування, основні аспекти діяльності ООН, ОЕСР, консультативних груп держав, а також діяльність глобальних організацій неурядового типу. Поряд з цим ми розглянемо основні аспекти діяльності таких важливих для світу регіональних міжнародних організацій, як Рада Європи та Європейський Союз.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

У таблиці 1 наведено розподіл навчальних годин курсу «АПГЄІ» за темами і видами навчальних занять:

Таблиця 1

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розподіл навчального часу за темами

Назва розділів, тем	Кількість годин			
	Усього	Лекцій (годин)	Семінарські заняття (годин)	СРС (годин)
1. Сутність інтеграційних процесів	20	3	2	15
2. Глобалізація як початок нової епохи	54	9	10	35
3. Роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації	46	10	6	30
У цілому навчальний час (годин)	120	22	18	80

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ. МЕТА І МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЛЕКЦІЙ

ЛЕКЦІЯ 1

Тема 1. Сутність інтеграційних процесів

План:

1. Що таке інтеграція.
2. Рівні міжнародної інтеграції.
3. Міжнародна політична інтеграція.
4. Міжнародна економічна інтеграція (МЕІ): передумови, цілі, рівні.

Мета: Усвідомити природний характер інтеграційних процесів та основні чинники, які стимулювали країни до об'єднання в міжнародні організації. Розуміти передумови, цілі та рівні інтеграційних об'єднань.

ЛЕКЦІЯ 2

Тема 1. Сутність інтеграційних процесів (продовження)

План:

1. Рівні взаємодії у МЕІ (продовження).
2. Типи чинників МЕІ.
3. Форми (етапи) МЕІ.

Мета: Усвідомити, які чинники і чому саме вони стимулюють різні за потенціалом країни до об'єднання. Знати послідовність і зміст етапів МЕІ.

Тема 2. Глобалізація, як початок нової епохи

План:

1. В який час ми живемо і що таке глобалізація.
2. Революційні технології.
3. Новий предмет та інструмент праці.
4. High-hume технології.

Мета: Усвідомити спонтанність і глибину процесів, які стимулюють глобалізацію, а також суть революційних технологій, що дозволяють якісно змінити суспільні відносини. Розуміти, як нові технології кардинально змінили предмет та інструмент праці, що таке high-hume технології і для чого вони застосовуються.

ЛЕКЦІЯ 3

Тема 2. Глобалізація, як початок нової епохи (продовження)

План:

1. Основні види глобалізації.
2. Криза інерційного розвитку.
3. Хто є головними акторами глобалізації і як вони впливають на країни.
4. Інструменти «підкорення країн» з боку ТНК.

Мета: Усвідомити основні види та прояви глобалізації, а також те, куди може завести людство криза інерційного розвитку. Розуміти, хто «замовляє музику», тобто є головними акторами у процесах глобалізації, які інструменти вони застосовують у своїй діяльності та що таке «субполітика» і «Перший модерн».

ЛЕКЦІЯ 4

Тема 2. Глобалізація як початок нової епохи (продовження)

План:

1. Що відбувається з країнами під тиском глобалізації.
2. Глобалізація і країни третього світу.
3. Як ТНК «захищають» себе від суспільства.
4. Особливості інформаційної революції.
5. Пастки комунікацій.

Мета: Усвідомити, що глобалізація зробила політику поліцентричною, кордони прозорими, суверенітет розчленованим, а також те, що сучасний капіталізм згортає ручну працю. Розуміти новий закон продуктивності глобального капіталізму, суть експансіонізму, особливості інформаційної революції. Знати пастки комунікацій, що стало головним ресурсом розвитку в сучасну епоху та якими методами користуються ТНК для захисту себе від суспільства.

ЛЕКЦІЯ 5

Тема 2. Глобалізація як початок нової епохи (продовження)

План:

1. Вплив нових технологій на свідомість.
2. Базове соціальне протиріччя епохи глобалізації.
3. Політичні відповіді на глобалізацію.

Мета: Усвідомити те, що вплив на свідомість почав давати колосальний прибуток; необхідність посилення міжнародної взаємодії, бо світова спільнота може впливати на процеси глобалізації тільки через політику, оскільки вони є легальними з економічної точки зору; основні риси «другого модерну» та необхідність його формулювання і впровадження. Розуміти «базове соціальне протиріччя епохи глобалізації» та відповідну, нову диференціацію людства; потенційну дієвість політичних відповідей на глобалізацію.

ЛЕКЦІЯ 6

Тема 2. Глобалізація як початок нової епохи (продовження)

План:

1. Третя промислова революція (ТПР) (за Дж. Рифкіним).
2. Третя промислова революція та ЄС.
3. Сучасне глобалізоване суспільство – суспільство ризику (за У.Беком).

Мета: Усвідомити, що людство увійшло в епоху третьої промислової революції з усіма її карколомними принадами. Розуміти 8 головних положень ТПР. Знати 5 стовпів ТПР, на яких ґрунтується стратегія ЄС щодо кардинального зменшення викидів вуглецю до 2050 року. Ознайомитись із поняттям «технологічна сингулярність» та основними положеннями книги Ульріха Бека «Суспільство ризику. На шляху до другого модерну».

ЛЕКЦІЯ 7

Тема 3. Роль і функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації

План:

1. Міжнародні організації як регулятори інтеграційних процесів.
2. Типологія міжнародних організацій.
3. Окремі правові аспекти функціонування міжнародних організацій.
4. Механізми функціонування МО.
5. ООН.

Мета: Усвідомити, що утворення міжнародних організацій (МО) є об'єктивний історичний процес, який активно розпочався після Другої світової війни. Знати чинники утворення і типи МО, а також окремі важливі правові аспекти їх функціонування. Розуміти механізми та принципи діяльності МО. Знати цілі, принципи та організаційну структуру ООН.

ЛЕКЦІЯ 8

Тема 3. Роль і функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації (продовження)

План:

1. ООН (продовження).
2. ОЕСР.
3. Консультативні групи держав.
4. Глобальні організації неурядового типу.

Мета: Усвідомити основні функції головних органів ООН і процедури прийняття ними рішень. Знати цілі, завдання, структуру, функції ОЕСР, консультативних груп держав. Розуміти цілі й особливості діяльності глобальних організацій неурядового типу.

ЛЕКЦІЯ 9

Тема 3. Роль і функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації (продовження)

План:

1. Регіональні міжурядові організації як інструменти регіоналізації (Рада Європи).
2. ЄС.

Мета: Знати цілі, завдання, структуру, функції, умови вступу до РЄ і ЄС та порядок прийняття ними рішень.

ЛЕКЦІЯ 10

Тема 3. Роль і функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації (продовження)

План:

1. Інституційна структура ЄС.

Мета: Знати функції органів ЄС та процедури прийняття ними рішень.

ЛЕКЦІЯ 11

Тема 3. Роль і функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації (продовження)

План:

1. Інституційна структура ЄС (продовження).

Мета: Знати функції органів ЄС та процедури прийняття ними рішень.

ПЛАН ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття націлені на:

- поглиблене засвоєння теоретичних знань, понять, термінів, зв'язків;
- отримання студентами практичних навичок:
 - публічних виступів, участі в дискусіях;
 - в аналізі, оцінюванні та синтезі понять, дій, ситуацій, тощо;
 - самостійної підготовки творчих робіт;
 - у презентації результатів власного аналізу із заданої теми.

У процесі презентації та захисту творчих робіт студентами з'ясовується їх уміння шукати й опрацьовувати літературу, розкривати відповідну проблематику, аналізувати, узагальнювати й робити висновки з отриманої інформації.

Перші три семінари проводяться у вигляді дискусій з питань, попередньо отриманих від викладача. Наступні семінари проходять у вигляді презентацій та дискусій – обговорень творчих робіт, самостійно підготовлених студентами на теми, задані викладачем.

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1

Тема: Сутність інтеграційних процесів

Питання для обговорення-дискусії:

1. Чи можуть країни в сучасному світі розвиватися без політичної інтеграції? Чому?
2. Чи є політичні союзи об'єднаннями рівноправних партнерів? Чому?

3. Чи потрібна політична інтеграція економічно слабким країнам? Чому?
4. Чи можуть країни у сучасному світі розвиватися без економічної інтеграції? Чому?
5. Чи потрібна економічна інтеграція високорозвиненим країнам? Чому?
6. Чи є інтеграція на мікрорівні підкоренням потужними компаніями більш слабких компаній? Чому?
7. Чи є економічний регіоналізм просуванням інтересів ТНК за допомогою держав? Чому?
8. Чому багато країн третього світу утворюють економічні об'єднання? Що вони можуть дати одна одній?
9. Чому політичні чинники інколи переважають економічні передумови в економічній інтеграції?
10. Якщо ЄС допустив економічну скруту в Греції, то це означає його неефективність? Чому?
11. Чи означає вихід країни з інтеграційного об'єднання, що воно взагалі неефективне? Чому?
12. Як зміна форм економічної інтеграції впливає на стан економіки країн? Де вони відбуваються?
13. Чи була б корисна Україні втому стані, в якому вона є зараз, економічна інтеграція з:
 - ЄС;
 - Митним союзом Білорусі, Казахстану та Росії? Чому?

Семінарське заняття 2

Тема: Глобалізація, як початок нової епохи

Питання для обговорення-дискусії:

14. Чи можна вже зараз сказати, що є достатньо ознак нової епохи – епохи глобалізації? Чим вона суттєво відрізняється від індустріальної епохи?
15. Чи може все людство або його частина уникнути глобалізації? Як? Чому?
16. Чи є в епохи глобалізації «плюси»? Якщо так, назвіть їх. Який головний її «плюс(и)» для Вас сьогодні? Чому?
17. Чи є в епохи глобалізації «мінуси»? Якщо так, назвіть їх. Який головний її «мінус(и)» для Вас сьогодні? Чому?
18. Чи адекватно, на Вашу думку, людство усвідомлює негативи глобалізації? Чому?
19. Чому людство так швидко виявило негативи глобалізації і так повільно намагається протидіяти їм?
20. Чи є позитиви глобалізації адекватною компенсацією її негативів (тобто під тиском позитивів негативи самі «розсмокчуться») чи ні? Чому?
21. Що людство, з Вашої точки зору, може протиставити найбільшим «мінусам» глобалізації і чи буде це достатньою противагою їм?
22. Що, на Вашу думку, має відбутися з людством, щоб воно адекватно оцінило небезпеки глобалізації та діяло відповідним чином?
23. Чи є у Вас підстави стверджувати, що людство упорається з новими проблемами, які воно створило для себе? Які саме?
24. Кожна окрема «рядова» людина відповідальна за небезпеки глобалізації чи за все винні глобальні гравці? Чому?
25. Яким чином кожна окрема людина може сприяти зменшенню впливів «мінусів» глобалізації та збільшенню впливів її «плюсів»?

Семінарське заняття 3

Тема: Глобалізація як початок нової епохи (продовження)

Питання для обговорення-дискусії:

26. Чи достатньою мірою Ви особисто використовуєте «плюси» глобалізації? Як/чому? Що Вам заважає їх використовувати?
27. Звичайній людині в цивілізованому світі потрібно пристосуватись до головних «мінусів» глобалізації чи вести з ними активну боротьбу? Яким чином?
28. Хто/що, на Вашу думку, повинен/повинне взяти на себе відповідальність за те, щоб не було запізно діяти людству перед обличчям глобальних небезпек?
29. Чи можна стверджувати, що суверенітет і глобалізація це антагоністичні поняття? Чому?
30. Чому суверенітет цивілізованої держави в епоху глобалізації розглядають як «розчленовану владу»? Хто/що отримує частини суверенітету держав?
31. Чи не означає «необхідність» держав ділитися суверенітетом з наднаціональними органами просту некомпетентність їх влади?
32. Чи можна стверджувати, що в епоху глобалізації ми маємо справу не з частковою втратою суверенітету, а, можливо, з «розвантаженням держав» від надмірних функцій?
33. Чому так повільно/неефективно світова спільнота бореться з ухилянням ТНК від повноцінної сплати податків; з механізмом трансферних цін?
34. Якщо сучасний капіталізм «згортає працю» (щодалі менша кількість працівників може виробляти чимраз більшу кількість товарів), то якими Ви бачите шляхи співіснування можливо безробітного людства

й багатих корпорацій? Яким може бути новий суспільний договір (другий модерн)?

35. Чи є колоніалізм епохи глобалізації більш жорстоким за класичний капіталізм індустріальної епохи? Якщо так/ні, то чому?
36. Як Ви особисто розумієте термін «політизація споживання»?
37. Хто може/повинен «оформити глобалізацію, як політичний проект» і що це може бути?
38. Чи може суспільство зобов'язати PR-компанії не вводити людство в оману? Якщо так/ні, то чому?
39. Чи може суспільство обмежити використання PR-компаніями технологій маніпулювання свідомістю? Якщо так/ні, то чому?

Семінарські заняття 4–9

Теми: 1. Сутність інтеграційних процесів.

2. Глобалізація як початок нової епохи.

3. Роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації.

На цих семінарах проводяться презентації студентами творчих робіт (3–4 роботи за семінар). Після презентації – етап запитань–відповідей, наступний етап – обговорення роботи. Теми творчих робіт для самостійного опрацювання та підготовки презентацій охоплюють усі три теми навчальної дисципліни й мають такий вигляд (назва теми, що закінчується знаком питання, теоретично може мати відповіді «так» або «ні». У роботі потрібно аргументувати власну точку зору):

Теми творчих робіт:

40. Міжнародної політичної інтеграції (МПІ) без дискримінації на практиці не існує?

41. Чи може МПІ захистити держави від зовнішньої агресії? Чому?
42. Яка/чому держава може стати державою-агресором у сучасному світі?
43. Чи дає колективна система безпеки гарантію захисту державам від агресора в сучасному світі?
44. Яким чином МПІ впливає на економічний розвиток країн, які ще не пройшли усі етапи МЕІ?
45. Навіщо США вступати в політичні об'єднання, якщо вони можуть самі себе захистити?
46. Чого, на Вашу думку, в МПІ більше: потреби країн у захисті чи їх потреби буття якомусь об'єднанні, як усі?
47. МЕІ – це підкорення слабких економік більш потужними?
48. МЕІ на макрорівні – це просування інтересів ТНК по світу і більше нічого?
49. Які важелі впливу мають ТНК на уряди країн, де розташовані їхні материнські компанії?
50. Чи завжди МЕІ на мікрорівні є поглинанням одних брендів іншими?
51. Чи завжди інтеграція має тільки плюси? Аргументуйте.
52. Чи є ознакою недозрілості глобалізації в нашу епоху те, що фінансові кризи тепер мають глобальний характер?
53. ОПЕК ніяк не пов'язаний з МЕІ?
54. ТНК завдають лише шкоду країнам третього світу?
55. ТНК несуть модернізацію і прогрес, тому вони суспільно корисні для всіх країн світу?
56. Чому те, що є добрим для ТНК, вже не є таким для національних держав?
57. ТНК як глобальні гравці є «могильниками» національних держав?
58. Хто може зупинити навалу ТНК у світі, якщо вона справді є?

59. Інформаційна глобалізація засмічує мій особистий простір?
60. Інформаційна глобалізація створює інформаційних монстрів (наприклад, Google, Facebook тощо) й тому сприяє монополізації інформаційного простору?
61. Фінансова глобалізація стимулює заробляння грошей з повітря без створення додаткової вартості, тому вона завдає шкоди?
62. Економічна глобалізація принесла дві світові економічні кризи, тому вона шкодить поступовому розвитку світової економіки?
63. Глобальні екологічні катастрофи свідчать про те, що людство дійшло до стану «мавпи, що грається з гранатою»?
64. Діяльність розумного людства стала однією з могутніх природних сил, тому людство захистить Землю від глобальних екологічних катастроф?
65. Чи можуть існувати країни, які розвиваються, без інвестицій і без завдання шкоди довкіллю?
66. Жадоба до наживи веде до глобальних екологічних катастроф людства?
67. У боротьбі з глобальними небезпеками створюється глобальне людство?
68. Культурна глобалізація нищить національні культури?
69. Культурна глобалізація це потужний інструмент управління свідомістю людини?
70. Як світовий хіт підкорює свідомість людини в будь-якому куточку світу?
71. Хто визначає політичний порядок денний для всього світу: США, глобальні проблеми людства, інше?

72. Яким чином можна зайняти людей і дати їм достойний рівень життя у суспільстві, де щодалі менша кількість працівників виробляє чимраз більше товарів і послуг? Ваші пропозиції, фантазії.
73. Перша «пастка комунікацій» «вбиває» жадобу до знань?
74. Друга «пастка комунікацій» це головний інструмент передвиборчих компаній?
75. Глобалізація активно впливає на свідомість людини, тому вона небезпечна для людства?
76. Антиглобалісти намагаються гальмувати розвиток прогресу?
77. Антиглобалісти намагаються зберегти довілля?
78. Чи впливають на міжурядові організації світові країни-лідери? Якщо так, то яким чином?
79. Як інтеграційні рухи України наближують/віддаляють її до/від Європи?
80. Євроінтеграція України сприятиме модернізації промисловості країни чи, навпаки, загубить її?
81. Євроінтеграція України сприятиме піднесенню аграрного сектору країни чи, навпаки, загубить його?
82. Євроінтеграція України дозволить підняти соціальну сферу країни до рівня європейських країн чи вдарить по ній, оскільки найкращі працівники виїдуть за кордон?
83. Євроінтеграція України дасть можливість культурному простору країни розширити свої межі за географічний кордон країни чи, навпаки, стисне його під впливом більш потужних культур?
84. Чи може Європа стати локомотивом Третьої промислової революції у разі реалізації «Дорожньої мапи переходу до низьковуглецевої економіки в 2050 році»?

85. Друга світова фінансова криза як приклад прояву глобалізації у сучасному світі.
86. Основні положення «Заключного Акту ОБСЄ в Гельсінкі 1975 року».
87. Основні положення «Будапештського меморандуму» 05.12.1994.
88. Чи є Україна частиною глобалізованого світу?
89. Яким чином світова спільнота може забезпечити себе від глобальної світової катастрофи? Чи прірва неминуча?
90. У чому, з Вашої точки зору, полягає зміст тези «в епоху глобалізації головним ресурсом розвитку стають фінанси та інтелект»?
91. Які прояви глобалізації, на Вашу думку, негативно впливають на розвиток цивілізації? Чи таких немає?
92. Які здобутки мають екологічні рухи у світі? Чи вони тільки голосно здійснюють інформаційні хвилі?
93. Болонський процес заважає урізноманітненню моделей освіти в Україні? Якщо так/ні, то чому?
94. NAFTA.
95. NATO/NATO.
96. «Будинок Свободи» (Freedom House).
97. Паризький клуб.
98. Римський клуб.
99. Корпус миру (Peace Corps).
100. Страж прав людини (Human Rights Watch, HRW).
101. Міжнародна амністія (Amnesty International).
102. Міжнародний комітет Червоного Хреста.
103. Інтерпол.
104. Всесвітній фонд дикої природи (WWF).
105. Міжнародний союз охорони природи.

- 106. Міжнародний Зелений Хрест.
- 107. G-20.
- 108. Ініціатива Хартії Землі.
- 109. Bird Life International.
- 110. 350.org.
- 111. Лікарі без кордонів.
- 112. Міжнародний корпус милосердя «Mercy Corps International».
- 113. Армія спасіння.
- 114. Transparency International.
- 115. GREENPEACE.
- 116. Міжнародна ліга з прав людини.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ. МЕТА І ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Головна мета самостійної роботи студентів за даним курсом полягає у доцільності більш глибокого й ширшого розгляду окремих питань курсу з використанням додаткових матеріалів, а саме монографій, наукових праць, Інтернет-ресурсів, статистики тощо.

Важливою складовою самостійної роботи студентів є опрацювання лекційних матеріалів, підготовка до семінарів, виконання творчих робіт і складання проміжного тесту.

Розподіл годин самостійної роботи для опанування дисципліни «АПГЄІ» за темами, годинами і формами контролю, наведено в таблиці 2.

Розподіл годин самостійної роботи

№	Назви розділів, тем	Години	Література	Форма контролю
1.	Сутність інтеграційних процесів	15	1.1–1.12	Виступ на семінарі, підготовка творчої роботи, проміжний тест
2.	Глобалізація як початок нової епохи	40	1.13–1.33; 2.1–2.18	Виступ на семінарі, підготовка творчої роботи, проміжний тест
Проміжний тест				
2.	Глобалізація як початок нової епохи (продовження)			Виступ на семінарі, підготовка творчої роботи
3.	Роль та функції міжнародних організацій у процесах інтеграції та глобалізації	25	1.2, 1.6–1.12, 1.34–1.38	Виступ на семінарі, підготовка творчої роботи
	В цілому	80		

Виконання індивідуальних творчих робіт студентами має на меті:

- розвиток навичок самостійної роботи;
- закріплення та поглиблення знань теоретичного курсу;
- самостійне вивчення частини програмного матеріалу;
- систематизацію, узагальнення та практичне застосування знань студентів з курсу «АПГЄІ».

Освоєння студентами дисципліни «АПГЄІ» передбачає ознайомлення їх з основними положеннями та проблемами в галузях міжнародної інтеграції та глобалізації, а самостійне опанування окремих питань цього курсу допоможе їм отримати досвід творчого осмислення актуальних проблем у межах даного курсу.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ. МЕТА І ФОРМИ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Контроль за роботою студентів з опанування курсу «АПГЄІ» здійснюється як протягом семестру, так і в підсумковому іспиті.

Поточний контроль знань

Головною метою поточного контролю знань студентів є стимулювання їх до наполегливої регулярної праці з опанування всіх тем курсу протягом семестру. З початку семестру проводяться семінарські заняття у формі дискусій за заздалегідь підготовленими запитаннями або обговорень-дискусій на задану тему (тему творчої роботи студента), які дозволяють оцінити поточні знання курсу за окремими темами в сумі до 18 балів (= 9 семінарів × 2 бали (max)).

У середині триместру проводиться контрольна робота у вигляді проміжного письмового тестування з переліком запитань, правильна відповідь на кожне з яких має однакову оцінку. За сукупним результатами проміжного тестування студент може набрати від 0 до 16 (максимум) балів включно.

Крім того, студенти впродовж семестру мають можливість підготувати творчу роботу у вигляді презентації та реферату з поглибленим розглядом окремих питань курсу «АПГЄІ» на тему, узгоджену з викладачем. Якісне виконання такої творчої роботи дозволяє отримати максимум – 16 балів (включно). А саме: до 10 балів – за презентацію творчої роботи та до 6 балів – за письмове оформлення роботи. Тобто протягом семестру, до фінального контролю знань, студент може набрати максимум – 50 балів (включно).

Підсумковий контроль знань

Підсумковий контроль знань з дисципліни «АПГЄІ» відбувається у формі письмового іспиту у вигляді тесту з двох частин. Перша частина тесту – це перелік запитань, правильна відповідь на кожне з яких обирається з поданого в тесті множинного вибору (multiple choice) для кожного запитання й має однакову оцінку – 1 бал. За цією частиною можна отримати максимум – 30 балів. Друга частина іспиту – це 2 запитання за тематикою основного змісту програми навчальної дисципліни. Відповіді на них студенти пишуть власноруч у тестах. Оцінка на кожне з цих запитань має три рівні: 10, 5 та 0 балів.

Оцінка	Критерії
10	Правильна та повна відповідь на запитання, при цьому продемонстровано знання понятійного апарату, вміння переконливо аргументувати свою позицію та бути лаконічним.
5	У цілому є розуміння щодо запитання, проте відповідь недостатньо аргументована, неповна або ж є помилки у понятійному апараті.
0	Неправильна відповідь, або аргументація неадекватна відповіді, або незадовільні знання понятійного апарату, або студент не дав відповіді.

У разі використання на іспиті заборонених джерел, підказок студент має залишити аудиторію й одержує за іспит нульову оцінку.

Результати фінального тесту оцінюються в діапазоні від 0 до 50 балів (включно). До фінального тесту допускаються студенти, які продовж семестру набрали не менше 25 балів за результатами поточного контролю знань.

Фінальна шкала оцінювання знань студентів

Оцінка за шкалою ECTS	Бали НаУКМА	Оцінка за національною шкалою	Визначення
A	91–100	Відмінно	Видатні знання з незначними помилками
B	81–90	Дуже добре	Більше ніж середнє, але з деякими помилками
C	71–80	Добре	Загалом гарна робота, але є достатня кількість помітних помилок
D	66–70	Задовільно	Задовільно, але зі значними недоліками
E	60–65	Задовільно	Достатньо. Досягнуті мінімальні критерії
F	30–59	Незадовільно	Незадовільно. Потрібна деяка додаткова робота
F	0–29	Незадовільно	Неприйнятно. Потрібна значна додаткова робота

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ, УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Робота в семестрі – 50 балів

Іспит – 50 балів

Види робіт	Кількість	Максимум балів	Разом
Активна робота на семінарських заняттях	9	18	18
Проміжний тест	1	16	16
Творча робота (на тему, узгоджену з викладачем)	1	16	16
Іспит	50		
РАЗОМ	100		

Основна література

1. *Лук'яненко Д. Г.* Міжнародна економічна інтеграція. – К.: КДЕУ, 1996. – 452 с.
2. Міжнародні економічні відносини: Система регулювання міжнародних економічних відносин / А. С. Філіпенко, І. В. Бураковський, В. С. Будкін та ін. – К.: Либідь, 1994. – 542 с.
3. *Білорус О. Г.* Глобальні трансформації і стратегії розвитку: Монографія / О.Г.Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. – К.: ВІПОЛ, 1998. – 416 с.
4. *Глинкин А. Н.* Интеграция в Западном полушарии / Отв. ред. А. Н. Глинкин. – М.: ИЛА РАН, 2000. – 801 с.
5. Україна і світове господарство. Взаємодія на межі тисячоліть. Навчальний посібник / А. С. Філіпенко, Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник та ін. – К.: Либідь, 2002. – 345 с.
6. *Школа І. М.* Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник / І. М. Школа, В. М. Козменко. – Чернівці: Рута, 1996. – 453 с.
7. *Козик В. В.* Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – К.: Знання-Прес, 2000. – 277 с.
8. *Соколенко С. И.* Глобальные рынки XXI столетия: Перспективы Украины / С. И. Соколенко. – К.: Логос, 1998. – 423 с.
9. Світова економіка: Підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2000. – 582 с.
10. *Авдокушин Е. Ф.* Международные экономические отношения / Е. Ф. Авдокушин. – М.: Юристъ, 2001. – 368 с.

11. Булатов А. С. Мировая экономика: Учебник / Под ред. проф. А. С. Булатова. – М.: Юристъ, 2000. – 734 с.
12. Міжнародна економіка: Навчальний посібник / За ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, К. І. Ржепішевського. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 564 с.
13. Прушківська Е. В. Сутність глобалізації та її особливості в посткризовий період / Е. В. Прушківська, Ю. О. Шевченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3 (15). – С. 48–59.
14. Короткова Д. О. Становлення світової регулятивної системи в контексті глобалізації / Д. О. Короткова // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 4 (142). – С. 47–51.
15. Нестерчук І. К. Соціально-політичні та правові аспекти інтеграційних та глобалізаційних процесів в Україні / І. К. Нестерчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2011. – Ч. 2, № 33. – С. 194–197.
16. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою / Дж. Сорос. – К.: Основи, 1999. – 259 с.
17. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Дж. Стігліц; пер. з англ. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2003. – 252 с.
18. Часовський С. А. Вплив глобалізації світового господарства на розвиток національної економіки та її регіонів / С. А. Часовський // Вісник економіки транспорту і промисловості: Збірник науково-практичних статей УДАЗТ. – Харків, 2008. – Вип. 23. – С. 80–83.
19. Шергін Сергій. Політологічні аспекти глобалізації / Сергій Шергін // Social-science. Електронний ресурс. – <http://social-science.com.ua/article/998>.

20. *Делягин М.* Драйв человечества. Глобализация и мировой кризис / Михаил Делягин. – М.: Вече, 2008. – 528 с.
21. *Сорос Дж.* О глобализации / Джордж Сорос; пер. с англ. А. Башкирова. – М.: Эксмо, 2004. – 224 с.
22. *Giddens A.* The third way: the renewal of social democracy / Anthony Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1998. – 166 p.
23. *Levitt T.* The Globalization of Markets / Theodore Levitt // Harvard Business Review. – 1983. – May–June. – P. 92–102.
24. *Ohmae K.* The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy / Kenichi Ohmae. – Harper Business, 1990. – 223 p.
25. *Robertson R.* Globalization: Social Theory and Global Culture / Roland Robertson. – London: Sage Publications Ltd., 1992. – 188 p.
26. *Robertson R.* Discourses of globalization: preliminary considerations / Roland Robertson, Habib Haque Khondker. – SAGE Publications, 1998. – P. 25–40.
27. *Чумаков А. Н.* Глобализация. Контуры целостного мира: Монография / А. Н. Чумаков. – М.: ТК Велби; Изд-во Проспект, 2005. – 432 с.
28. *Денчев К.* Феномен антиглобализма: учебное пособие для вузов / Камен Денчев. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005. – 218 с. – (Гос. ун-т – Высшая школа экономики).
29. *Парканский А. Б.* США в мировых интеграционных процессах / А. Б. Парканский. – М.: Наука, 1991. – 276 с.
30. *Соколенко С. И.* Глобальные рынки XXI столетия: Перспективы Украины / С. И. Соколенко. – К.: Логос, 1998. – 341 с.
31. *Чешков М.* Глобализация: сущность, нынешняя фаза и перспективы / М. Чешков // Pro et Contra. – 1999. – Осень. – 114 с.

32. Пантин Н. В. «Универсальная цивилизация»: генезис и противоречия / Н. В. Пантин, В. Лапкин // Мегатренды мирового развития. – М., 2001. – 237 с.

33. Долгов С. Глобализация экономики. Новое слово или новое явление / С. Долгов. – М.: Экономика, 1998. – 42 с.

34. Рифкин Джереми. Третья промышленная революция / Джереми Рифкин; пер. с англ. – М.: Альпина нон-фикшн, 2014. – 410 с.

35. Rifkin Jeremy. Third Industrial Revolution / Jeremy Rifkin. – Электронный ресурс: <http://thethirdindustrialrevolution.com/>.

36. Рифкін Джеремі. Емпатійна цивілізація (Jeremy Rifkin: The Empathic Civilization) / Джеремі Рифкін. – Электронный ресурс: <http://empathiccivilization.com/>.

37. Дорожня мапа переходу до конкурентоспроможної низьковуглецевої економіки у 2050 році. – Электронный ресурс: <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0112:FIN:EN:PDF>.

38. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну/ У. Бек; пер. с нем.; послесловие А. Филиппова. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.

39. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Ульрих Бек; под общ. ред. А. Филиппова; пер. с нем. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

40. Неклесса А. Ordo Qirado: пришествие постсовременного мира / А. Неклесса // Мегатренды мирового развития. – М., 2001. – 138 с.

41. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової. – К: Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.

42. *Шаблій О. І.* Основи загальної суспільної географії/ О. І. Шаблій.

– Львів: Видавництво ЛНУ, 2003. – 343 с.

43. *Нешатаева Т. Н.* Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т. Н. Нешатаева. – М.: Дело, 1999. – 451 с.

44. *Герчикова И. Н.* Международные экономические организации / И. Н. Герчикова. – М.: Консалтбанк, 2000. – 372с.

45. *Зайцева О. Г.* Международные межправительственные организации / О. Г. Зайцева. – М.: Наука, 1993. – 383с.

Додаткова література

1. *Флорида Ричард.* Креативный класс. Люди, которые меняют будущее. Классика-XX. Москва 2007 / Ричард Флорида. – Электронный ресурс: <http://www.ruthenia.ru/logos/kr/florida.pdf>.

2. *Виндж Вернор.* Технологічна сингулярність / Вернор Виндж. – Электронный ресурс: <http://www.computerra.ru/think/35636/>.

3. *Дэвид Дус.* Приближение Нетократии / Дэвид Дус. – Электронный ресурс: <http://reflets.info/the-netocracy-is-coming-you-better-be-ready>.

4. *Фукуяма Ф.* Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма; пер. с англ. М. Б. Левина. – М.: ООО «Издательство АСТ»; ОАО «Люкс», 2004. – 349 с.

5. *Кейнс Д. М.* Общая теория занятости процента и денег / Д. М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.

6. *Friedman Th.* Understanding Globalization. The lexis and the Olive Tree / Th. Friedman. – N. Y., 2000. – P. 932.

7. *Хелд Д.* Демократия, национальное государство и глобальная система // Современная политическая теория / Д. Хелд. – М., 2001. – С. 297–310.

8. Бек У. Власть и её оппоненты в эпоху глобализма / У. Бек. – М.: Прогресс-традиция, 2007. – 464с.
9. Beck Ulrich. The Cosmopolitan Vision / Ulrich Beck. – Cambridge, UK/Malden, MA: Polity Press, 2006. – P. 423.
10. Beck Ulrich. Cosmopolitan Europe / Ulrich Beck, Edgar Grande. – Cambridge, UK/Malden, MA: Polity Press, 2007. – P. 252.
11. Beck Ulrich. Beyond Class and Nation: Reframing Social Inequalities in a Globalizing World / Ulrich Beck // British Journal of Sociology. – 2007. – 58 (4). – P. 679–705.
12. Beck Ulrich. World at Risk / Ulrich Beck. – Cambridge, UK/Malden, MA: Polity Press, 2009. – P. 293.
13. Beck Ulrich. Varieties of Second Modernity: The Cosmopolitan Turn in Social and Political Theory and Research / Ulrich Beck, Edgar Grande // British Journal of Sociology. – 2010. – 61 (3). – P. 409–443.
14. Beck Ulrich. Cosmopolitanism as Imagined Communities of Global Risk / Ulrich Beck // Edward A. Tiryakian (guest editor) «Imagined Communities» in the 21st Century. Special issue of the American Behavioral Scientist. – 2011. – 55 (10). – P. 1346–1361.
15. Малахов В. Вызов национальному государству / В. Малахов // Pro et Contra. – 1998. – Т. 3. – № 2. – Весна. – С. 148–153.
16. Иванов И. Европарегионов / И. Иванов. – М., 1998. – 233с.
17. Сергеев В. Ворота в глобальный мир / В. Сергеев // Мегатренды мирового развития. – М., 2001. – 203с.
18. Понпер К. Открытое общество и его враги / К. Понпер. – М., 1992. – Т. 2. – 418с.
19. Горбулін В. Україна на розломі глобальної системи безпеки / В. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2014. – 22 трав.

20. *Заграва Ернст*. Глобалізація і нації / Ернст Заграва. – К.: Фенікс, 2002. – 251с.

21. *Гьофе Отфрід*. Демократія в епоху глобалізації/ Отфрід Гьофе. – К.: ППС, 2002. – 436 с.

22. Многоликая глобализация. Культурное разнообразие в современном мире / Подред. П. Бергера, С. Хантингтона. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 382 с.

23. *Фридман Томас Л.* Плоский мир. Краткая история XXI века / Томас Л. Фридман. – М.: АСТ, 2014. – 640с.

Токарчук Віктор Васильович

Навчально-методичні матеріали до курсу
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

Коректор *Світлана Залозна*

Макетування *Дмитра Алексєєва*

Підписано до друку 01.12.2015.

Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 1, 98. Наклад 200 прим.

Зам. № 15-15.

Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

Свідоцтво про реєстрацію № 1801 від 24.05.2004 р.

Адреса видавництва та друкарні:

04070, м. Київ, Конtrakтова пл., 4.

Тел./факс: (044) 425-60-92.

E-mail: phouse@ukma.kiev.ua

www.publish-ukma.kiev.ua

Токарчук, Віктор

T51 Навчально-методичні матеріали до курсу «Актуальні проблеми глобалізації та європейської інтеграції». – К: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – 38 с.

УДК 378.091.214:339.9](072)

ББК 74.58я7

